

مفهوم «فرهنگ» در گفتمان‌های سیاست‌گذاری فرهنگی

محمد پورکیانی*

حسین سوزنچی**

چکیده

مقاله حاضر به نشان دادن تناسب رویکردهایی گوناگون مفهوم «فرهنگ» با گفتمان‌های سیاست‌گذاری فرهنگی پرداخته و از این رو امکان شناخت و نقد بنیادین این گفتمان‌ها را فراهم می‌کند. بدین منظور از روش کتابخانه‌ای برای جمع‌آوری داده‌ها و روش گونه‌شناسی برای دسته‌بندی و تحلیل داده‌ها استفاده شده است. بر اساس مطالعه ادبیات سیاست‌گذاری، چهار گفتمان برجسته کنترل فرهنگی، تصدی فرهنگی، رهاسازی فرهنگی و خدمت فرهنگی به عنوان چهار کلان رویکرد سیاست‌گذاری فرهنگی معرفی شده است. از این سو بررسی تعاریف گوناگون «فرهنگ»، نشان از دو کلان رویکرد «جزء‌نگر» و «فراگیر» در فرهنگ دارد که هر کدام از آن‌ها اقسام گوناگونی را شامل می‌شوند. در میان گفتمان‌های سیاست‌گذاری فرهنگی، سه گفتمان اول (کنترل فرهنگی، تصدی‌گری فرهنگی، رهاسازی فرهنگی) رویکرد «جزء‌نگر» به فرهنگ دارند. در این میان گفتمان کنترل فرهنگی، فرهنگ را امری مضر توصیف کرده و با رویکرد «فرهنگ به مثابه زندان ذهن» بیشترین تناسب را دارد، در مقابل، گفتمان تصدی‌گری (دولت) و رهاسازی (بازار)، به کارآمدی فرهنگ توجه دارند. نهایتاً گفتمان پست مدرن به تعاریف ذره‌ای و سیال از فرهنگ نزدیک شده و از رویکرد «فراگیر» به «فرهنگ روزمره» سخن می‌گوید. دو رویکرد کلان «جزء‌نگر» و «فراگیر» به فرهنگ، امکان امتداد برای تأسیس گفتمان سیاست‌گذاری فرهنگی ایران را نخواهند داشت، چرا که رویکرد جزء‌نگر از واقعیت فرهنگی موجود غفلت می‌کند و رویکرد زندگی فراگیر به آرمان‌ها توجه نمی‌کند. در صورتی که «تعالی فرهنگی در بستر زندگی انضمامی» اصل اساسی گفتمان مطلوب سیاست‌گذاری دینی است.

واژگان کلیدی

گفتمان سیاست‌گذاری فرهنگی، فرهنگ، رویکرد جزء‌نگر فرهنگ، رویکرد فراگیر فرهنگ.

* دانشجوی دکتری باقرالعلوم علیه السلام، souzanchi@gmail.com

** دانشجوی دکتری باقرالعلوم علیه السلام و مدیر گروه سیاست‌گذاری فرهنگی پژوهشکده فرهنگ و هنر اسلامی، m.poorkiani@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۲/۲۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۵/۲۱